

هسته اولیه شمنی، قلعه‌ای است که امروزه در سه کیلومتری این شهر (در تپه حصارلق^۳) قرار دارد. تراکها^۴ احتمالاً این قلعه را در سده پنجم پیش از میلاد بنا کردند (به ارتورک^۵، ص ۲۸۵؛ توغلاجی^۶، ص ۴۶۴). نام اولیه این قلعه، مودراگا^۷ است (به توغلاجی، ص ۵۶۴؛ هنینگ^۸، ص ۲۳۱) و گویا از سده چهارم / دهم، قلعه به نام سیمئون^۹ (۸۹۲-۹۲۷م)، پادشاه معروف بلغار، سیمئون^{۱۰} نام گرفت (بره‌مه‌جی^{۱۱}، ص ۱۴۰، پائونیس؛ ارتورک، ص ۲۸۶). ادریسی، جغرافی دان در نیمه سده ششم / دوازدهم (ج ۲، ص ۸۹۹)، از این شهر با نام مسیونس یاد کرده‌است که احتمالاً شکل مخدوش سیمئون^{۱۲} است. شهر در دوره عثمانی شمنی نام گرفت (به نشری، ج ۱، ص ۶۷-۶۹؛ سالنامه طونه: سنه ۱۲۸۹، ص ۱۰۸؛ سامی، ذیل ماده). نام شهر در منابع عثمانی به صورتهای شوملی و شومنی نیز ضبط شده‌است (به غزوات سلطان مرادبن محمدخان^{۱۳}، متن ترکی عثمانی، ص ۹۳؛ اولیاچلیبی، ج ۳، ص ۳۰۹). بعد از استقلال بلغارستان از حاکمیت عثمانی در ۱۲۸۶ش / ۱۹۰۸، بار دیگر نام شومن رواج یافت. در ۱۳۲۹ تا ۱۳۴۴ش / ۱۹۵۰-۱۹۶۵ این شهر به نام کولار^{۱۴}، از رهبران کمونیست بلغارستان، کولارگراد^{۱۴} خوانده شد (به توغلاجی، ص ۴۶۰؛ ارتورک، ص ۲۸۷).

موقعیت طبیعی و قرارگرفتن سلسله کوههای کم ارتفاع اطراف شمنی، که به آن امکان حفاظت طبیعی بخشیده‌است، و نیز موقعیت مناسب مواصلاتی آن و واقع شدن در مسیر یا نزدیکی راههای مهم در طول تاریخ، در شکل‌گیری، توسعه و اهمیت شمنی مؤثر بود (به ارتورک، ص ۲۸۳-۲۸۷؛ توغلاجی، ص ۴۶۴). قلعه شمنی را در اواخر سده اول میلادی، رومیان فتح و بازسازی کردند و قلعه اهمیت راهبردی یافت. قلعه دو بار در اثنای حملات گوتها، بار اول در میانه سده سوم / نهم و بار دوم در اواخر سده چهارم / دهم تخریب شد. به سبب موقعیت مناسب دفاعی، قلعه در دوره روم شرقی از نو بنا شد و به ویژه امپراتور یوستینیانوس^{۱۵} (۵۲۷-۵۶۵م) برای مقابله با مهاجمان شمالی، به تحکیم آن پرداخت و بناهای نظامی و غیرنظامی بسیاری در آن ساخت. اشیای به دست آمده در حفاریها، اطلاعاتی درباره حیات فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی قلعه در این دوره به دست می‌دهند. شمنی در سده دوم / هشتم تحت حاکمیت بلغارها درآمد و به همب آنان بازسازی شد (به

تهران ۱۳۶۶ش؛ قدامه‌بن جعفر، الخراج و صناعة الکتابه، چاپ محمدحسین زبیدی، بغداد ۱۹۸۱؛ احمد کسروی، شهریاران گمنام، تهران ۱۳۸۸ش؛ عبدالرزاق‌بن نجفقلی مفتون دُمبلی، مآثر سلطانیه: تاریخ جنگهای اول ایران و روس، چاپ غلامحسین زرگری‌نژاد، تهران ۱۳۸۳ش؛ احمدبن لطف‌الله منجم‌باشی، فصول من تاریخ الباب و شروان، [همراه با ترجمه انگلیسی]، چاپ مینورسکی، کیمبریج ۱۹۵۸؛ احمدبن حسین منشی قمی، خلاصه‌التواریخ، چاپ احسان اشراقی، تهران ۱۳۸۳ش؛

Azərbaycan Respublikası Şəmkir Rayon İcra Hakimiyyəti, 2019. Retrieved Sat. 13, 2019, from <http://shamkir-ih.gov.az/page/11.html>; Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi, 2017. Retrieved Sat. 13, 2019, from <https://www.stat.gov.az/map/az/04-8/>; Basil Ezosmodzghvari, "The life of Tamar, the queen of queens", tr. Dmitri Gamq'relidze, in *Kartlis Tskhovreba: a history of Georgia*, Tbilis: ARTANUJI Publishing, 2014; "The History and eulogy of monarchs", tr. Dmitri Gamq'relidze, in *ibid*; F. Knauss, "Ancient Persia and the Caucasus", *Iranica antique*, vol. 41 (2006); Wilfred Madelung, "The minor dynasties of northern Iran", in *The Cambridge history of Iran*, vol. 4, ed. P. N. Frye, Cambridge: Cambridge University Press, 2007; "Mat'iane Kartlisa", tr. Arrian Chant'uria, in *Kartlis Tskhovreba*, *ibid*; Vladimir Fedorovich Minorsky, *Studies in Caucasian history*, London 1953; Ye. M. Pospelov, *Imena gorodov: vchera i segodnya (1917-1992), toporimicheskij slovar* (in Cyrillic), Moscow 1993; I. P. Shcheblykin, *Pamyatniki Azerbaydzhanskogo zodchestva epokhi Nizami* (in Cyrillic), Baku 1943; *Sovetskaya istoricheskaya entsiklopediya* (in Cyrillic), vol. 16, ed. Ye. M. Zhukov, Moscow 1976.

/ علی بابایی درمنی /

شمنی (شومن^۱)، شهر و مرکز استانی به همین نام در شمال‌شرقی بلغارستان که حدود پانصد سال تحت حاکمیت عثمانیان بود. شمنی، در دامنه‌های شمالی رشته‌کوه بالکان، جنوب منطقه دلی اورمان^{*} و غرب وازنه^{*} واقع است (به <اطلس جامع جهان تایمز>^۲، نقشه ۸۰).

1. Shumen	2. The Times comprehensive atlas of the world	3. Hisarlık	4. Trak (Thracian)
5. Ertürk	6. Tuğlacı	7. Mudraga	8. Henning
9. Simeon	10. Simeonis		
11. Peremeci	12. <i>Gazvât-ı Sultân Murâd b. Mehemed Hân</i>	13. Kolarov	14. Kolarovgrad
15. Justinianus			